

OOSTVLAAMSCH ZANTEN.

Mededeelingen van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen.
Maatschappij zonder Winstbejag.

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT.

De leden ontvangen de mededeelingen gratis Jaarlijksche bijdrage voor het lidmaatschap : 12 frank	Redaktie: F. Van Es, Brabantstr. 29, Aalst. Postcheckrekening 2043,98. P. Luyckx, Gent.	Prijs per n ^o : 3 fr. Abonnementprijs buitenland: 3 belga's

De Tuiltjes op de Nok als noodzakelijke Dakversiering. (Volkskunst)

Wat ons bij het onderzoek van den hoevenbouw in de provincie Oost-Vlaanderen o. a. buitengewoon heeft geïnteresseerd, dat waren de eigenaardige, soms heel karakteristieke tuiltjes van stroo, die we gewoonlijk op de beide hoeken van van een met stroo belegd dak van woning, stal of schuur mochten aantreffen.

Deze tuiltjes zullen we hier nokspil-tuiltjes noemen, dit - zooals we verder zullen zien - terwille van hun functie.

Zij hebben verschillende vormen, die ieder min of meer gelokaliseerd zijn. In het Nederlandsch noemt men ze "tuiltjes..". De buitenlieden noemen ze : fatsoentjes, pareeringskens, paradekens. versieringskens, bouquetes, kaafjes, schuifkens, stroofoedjes of spieën.

Volgens de mythologen zouden zij de verbasterde vorm zijn, het bezinksel van een zeer oud-Germaansch gebruik van den Hamer van Donar, dien de Germanen op hun woning plaatsten als onheilafwerend teeken tegen den gevreesden blikseminslag.

Het valt echter moeilijk thans te onderzoeken, in hoever deze eigenaardige spullen eenigszins in verband met dit gebruik staan. Of zij nu werkelijk daaruit zijn ontstaan, en door de eeuwen heen, op min of meer traditioneele wijze tot ons zijn gekomen, zullen wij hier niet trachten op te lossen.

Vooreerst mochten we door veel plagen en vragen heel zelden en dan meestal op zeer onduidelijke wijze vernemen, waartoe ze thans feitelijk moesten dienen of welk een geestelijke waarde of beteekenis zij voor de hedendaagsche buitenlieden hebben. In alle geval noch bij de bewoners van een met stroo bedekt dak, waarop deze spillen prijken, noch bij den stroodekker kan men iets vernemen dat houvast geeft om ze in den kring van dezen Donarkultus (1) te betrekken.

Wel vernemen wij dat het plaatsens van dergelijke spillen op het dak als een noodzakelijkheid wordt beschouwd, ja zelfs, wordt geëischt, omdat ze doelmatig zijn. Vervolgens blijkt uit de verscheidenheid van vorm of gedaante dezer spillen, dat ze een soort van reclameteeken zijn en dat eertijds (nu nog trouwens), ieder stroodekker zijn eigen type van nokspil plaatste, waardoor het ook mogelijk was den vervaardiger van dit of gindsch stroodak te herkennen.

* * *

Het meest oorspronkelijke type van nokspil-tuiltje - dat hier nu eigenlijk niet meer den naam van spil verdient - is de stompvorm of aanzet, waaruit de tegenwoordige spillen om zoo te zeggen zijn ontstaan.

Deze allereenvoudigste vorm schijnt dan ook zeer oud.

Het ontstaan van dezen stompen tuilvorm, komt dès te begrijpelijker voor als we weten, dat het plaatsens van de stroo- of rieten bundels op de dakuiteinden, op zoo'n wijze gebeurde en nog gebeurt, dat het loskomen of verschuiven van de overige, daarnaast geplaatste lagen stroo of riet op de dakschilden daardoor onmogelijk wordt gemaakt. Daarom worden gewoonlijk twee bundels, die het werk moeten voltooien, samengebonden aan de nokuiteinden, waarop ze dan ook worden vastgezet, zoodat de stevigheid van het gansche werk daardoor wordt verzekerd. Het samenbinden van deze twee bundels, haaks- of sprietliggend op de nok, heeft voor gevolg, dat er langsboven, uit het samengebonden gedeelte, aldus een stompvorm ontstaat. (zie fig. 15 en 29).

(1) Over dezen Donarkultus zal later gehandeld worden in een bijdrage :
Over Dondersteen.

Deze soort van stompjes is zoo onvermijdelijk als noodzakelijk en hier denken we onwillekeurig aan de daarbij zeer passende benaming door de buitenlieden er aan gegeven o. a. stroo-hoedjes of spieën.

Indien wij nu de afbeeldingén van b. v. Centraal-Afrikaansche woonhutten beschouwen, zoo stellen we ook vast, dat het riet, waarmede deze hutten bedekt zijn, in den top van het gewoonlijk konisch dak, menigmaal tot een soort van spil is samengebonden, die evenveel gelijkenis vertoont met deze, welke we hier te lande aantreffen. Echter schijnen deze spillen voor de inlanders, voor zoover wij konden nagaan, hoegenaamd geen symbolische beteekenis te hebben.

Een treffend en oer-oud voorbeeld nu, dat ons onmiddellijk aangaat, zal ons een Oud-Germaansche huisurne uit den brons- of den Hallstatttijd, en die een woning voorstelt, vertoonen.

Het is de urne van Königs-laue of Aschlersleben (R.-B. Magdeburg). Deze miniatuurwoning is rechthoekig en van een hoog ontwikkeld, steil schilddak voorzien. De vertikaalloopende lijnen of groeven wijzen er op dat wij hier met een stroo- of rieten dak te doen hebben. Boven, aan de beide dakschilden, zien wij duidelijk het riet van die dakschilden op de nok tot een stompje samengebonden en verbonden zijn met de "vuste", (vorst), die heel waarschijnlijk van gevlochten of "gewrongen", stroo is.

Deze stompvorm (fig. 15) treffen we verder nog aan op nog veel latere documenten o. a. op miniaturen en schilderijen (XIVe, XVe, XVIe en XVIIe eeuw). Heden vinden wij hem nog op menig dak terug.

Door hun zuiver praktisch doel en hun eenvoud, kan hier van geen volkskunst spraak zijn. Ook kunnen zij daarbij o. i. hoegenaamd niet hun ontstaan aan een bijgeloovig gebruik te danken hebben.

* * *

Komen wij nu aan de eigenlijke nokspil-tuiltjes (fig. 1-22).

"Die Volkskunst", zegt Bartels (Der deutsche Bauer, Leipzig) "wie sie sich am und im Bauernhaus entfaltet hat, ist nicht so alt und nicht so original, als man einst hat glauben wollen. „ Ook weten wij dat de volkskunst op het platteland heel dikwijls zijn motieven ontleent aan een bepaalde periode

van de groote stadskunst, op eigen naïeve wijze vertolkt. Deze motieven blijven dan ook lang in zwang, voornamelijk als zij doelmatig zijn.

Zoo zien we inderdaad op 16^e-17^e eeuwsche boerenwoningen, in Duitschland vooral, ook in Noorwegen b. v., dat de spil, gewoonlijk van hout, deel uitmaakt van de gevelversieringen.

Bergner in zijn "Handbuch der Bürgerlichen Kunst-Altertümer in Deutschland" (blz. 148) schijnt in deze spil niets bijzonders te hebben gezien. "Das Uhlenluck (waarboven deze spillen gewoonlijk voorkomen) im Giebel ist vielfach mit geschnitzten Fühlungen ausgesetzt und die gekreuzten Ortsparen gehen in Pferdeköpfen aus, den uralten Symbolen des Sachsenstammes".

De teekeningen van Aug. Böhmé (c. f. A. Heins) geven op heel duidelijke wijze afbeeldingen weer van oude houten Ypersche stadswoningen van verschillende data. Hier kunnen we ons nogmaals van de doelmatigheid dezer houten spillen overtuigen.

Wij veronderstellen dat de vorm van de houten spil of "knuppel", waarmede gewoonlijk de topgevels van de houten stads- of landelijke woningen waren (of nog zijn) bekroond, evenals die der houten standaardmolens, ontleend is aan de spil van stroo, zeer waarschijnlijk ook wel aan de dakhoekspillen, o. a. aan de windwijzers, die vroeger, in de middeleeuwen, op de daken van burchten of kasteelen en op woningen van edellieden werden geplaatst.

De functie van deze beide spillen, de houten en deze van stroo, is dan ook ongeveer dezelfde. De eerste behoort als een constructief onderdeel bij den houten topgevel; de tweede als dakhoekafsluiting bij de eigenlijke afdekking van stroo.

De ingekraste teekeningen binnen de grot van de "Fonte-de-Gaume" (Frankrijk) geven ons afbeeldingen weer van daken, waarop we reeds een soort van stroopop terugvinden, wat ons alras bewijst dat het gebruik van dergelijke nokspil-tuiltjes van veel ouder dagteekening is dan de verschijning van den zinnebeeldigen Hamer van Donar, waaruit z. g. de tuiltjes, die we heden nog kennen, zouden ontstaan zijn. Doch dat zij eertijds zouden gediend hebben om er het Donarteeiken aan vast te hechten is

niet onmogelijk, zoodat we hiermede mogen besluiten dat deze spullen, de houten zoowel als deze van stroo, die de stadswoningen of boerewoningen versierden of nog versieren, evenals deze uit de vóór-geschiedenis, werkelijk technische noodzakelijkheden zijn geweest, waaraan zich geen bijgeloovige beteekenis vastknoopte. (terzijde gelaten de houten paardekoppen en zwanekoppen).

Echter moeten we hier een onderscheid maken met een paar types van spullen, waarop christelijke elementen zijn te ontwaren, b. v. het kruis. (fig. 23-27).

Zoo vernemen wij uit den mond van het volk zelf, dat het kruis op het dak tot bescherming dient van het erf. Het moet vooral de bewoners, evenals het vee, tegen allerlei ziekten behoeden, ook wel eens het gebouw tegen brand. Vruchtbare oogst, vruchtbaarheid bij de dieren worden er van verhoopt, zoodat nu werkelijk dit motief hier niet meer als specifiek-christelijk dient beschouwd, doordat dit een meer volkssymbolische beteekenis in zich draagt, waaraan zegen- of geluk aanbrengende krachten worden toegeschreven.

Wij vinden ze vooral in het oostelijk gedeelte van de provincie, te beginnen van de omgeving van Heusden (bij Gent). Niet alleen op de daken met stroo belegd komen zij voor, maar ook heel dikwijls met kalk geteekend, op de muren van stal of schuur, doch meestal geverfd op de staldeuren.

Deze soort van kruisen blijkt ten slotte en meestendeels niets meer te zijn dan "Schutzmittel", waarvan de beteekenis en het gebruik b. v. in Duitschland ook ongeveer dezelfde zijn, teekens, die vooral tegen veeziekten, kwade hand of oog, en dies meer moeten beschermen. Misschien staat dit kruis dan ook wel eenigszins in verband met de bekende fetisch-muntstukken, waarop gewoonlijk een kruis staat afgebeeld.

Van een ander type, waarvan het motief op zichzelf weer zuiver christelijk is - dan toch zou moeten zijn - is het kruis boven een hart (Geloof en Liefde), motief dat ook in Holland b. v. op menige Saksische woning is aangebracht.

Dit motief vinden wij in de omgeving van Balegem-Oosterzeele. Elders in de provincie hebben wij het niet meer gevonden.

Voor zoover wij er dus de beteekenis van mochten vernemen, houden zij met den christelijken godsdienst geen direkt verband, dit naar de verklaring ons nu door den stroodekker zelf verschaft. Hij gebruikt het als "type „ van dakversiering en noemt dit eenvoudig " Hertenaas „, net zooals in het kaartenspel.

Misschien is dit motief verwant met de opschriften, die eertijds zoo menigvuldig op de woningen, b. v. boven de deurbalken waren aangebracht, meestal verkortingen of letters, zooals J. H. S. (Jesus Hominum Salvator of Jesus Heere Saligmaker) enz.

(Dergelijk opschrift, misschien een eenig nog bestaand voorbeeld in onze streek, vinden wij te Mater, in den gevel van een leemen woning, boven de deur aangebracht, met het jaarcijfer 1628).

Een ander type is dit met het hart, waarboven nu een tuiltje is aangebracht, dat hier waarschijnlijk het kruis heeft vervangen. (fig. 26).

Het kruis met het hart is een motief dat in de kerkelijke kunst van de Renaissance veelvuldig voorkomt. Misschien is dit teeken (dat volgens de verklaring van den stroodekker zeer oud is) na de godsdienstonlusten in de XVIe eeuw gedurende de Contra-Reformatie op de daken geplaatst geworden en had het voor de Katholieken uit dien tijd een direkte beteekenis. Protestantsch is het in elk geval niet. Ofwel is dit type werkelijk niets meer dan een schepping geweest van den stroodekker zelf.

* *
* *

Zooals we reeds gezien hebben, hebben deze spillen of tuiltjes, eender hoe zij er uitzien, hun praktisch nut. Zij dienen diensvolgens als een onderdeel van het gebouw te worden beschouwd. Ook getuigen zij van de groote zorg, die de plattelanders aan het stroodak besteedt, om dit zoolang mogelijk voor te vroegtijdige sleet te behoeden. Niet alleen is dit de functie van deze spil maar ook van de "vuste „ (vorst) (ook wel eens "horizont „) genoemd of de "gewrongen vuste „ die hier een even belangrijke rol vervult.

Om dan zooveel mogelijk het stroodak voor sleet of voor vernieling te vrijwaren verzon de vakman allerlei eigenaardige

middeltjes. De vogels, de duiven vooral, berokkenen veel schade aan deze daken, waarop ze gewoonlijk hun rustje nemen, en dan van de gelegenheid gebruik maken om de nok of de "vuste „ van het dak los te wroeten.

Zoo vertoont onze afbeelding 28 een middeltje, dat alhoewel het op het eerste zicht aan een versiering doet denken, toch in de eerste plaats er toe dient om de vogels van de "vuste „ af te weren, door ze een meer geschikte rustplaats aan te bieden op de sierlijke rieten boogjes. Vroeger werd dit veelal gebruikt.

Deze voorzorgmiddelen mochten we te Hemelveerdegem aantekenen, doch hebben ze elders niet meer teruggevonden.

De knolletjes, die we op de "gewrongen vuste „ ontwaren (fig. 29), hebben den vorm of liever moeten de silhouet van "vogeltjes „ voorstellen. Deze "vogeltjes „ dienen om meer kracht aan het samengewrongen stroo om den "vustestok „ bij te zetten.

In het zuidelijk gedeelte van de provincie Oost-Vlaanderen zien we veelal den "vustestok „ tot op een zekere lengte buiten het dak steken, t. z. aan den kant van den voorgevel (fig. 1, 2, 11 en 14). Het uiteinde van den stok dient op zijn beurt om het wegschuiven van de spil en het "vustestroo „ te verhinderen, maar ook om daarop de vogels te doen plaats nemen. Zoo ontstaan terzelfder tijd horizontale (spil) en verticale dakverstevigingen (stok).

Van een ander soort van dakversteviging, terzelfder tijd als versiering gebruikt, is het vlechtwerk, dat op sommige daken is aangebracht, onderaan de "vuste „ (fig. 29 en 31).

Ook dit soort van vlechtwerk heeft niet alleen tot doel de eentonigheid van deze dakschilden te breken, maar ook, zooals duidelijk is gemaakt, het stroo, riet of "stol „ (gepelde hennep), vaster, sterker bijeen te houden, meer verband tusschen de verschillende, naast elkaar liggende stroolagen te brengen en dit wel over de gansche oppervlakte van het dak.

Ook vinden wij op daken, die met pannen zijn belegd, wel eens eigenaardig verzonnen, praktische voorwerpen terug.

Het zijn gewoonlijk twee of drie op elkaar geplaatste baksteen, die op beide dakuiteinden zijn gemetseld en in zulken vorm, dat men min of meer nog de nokspil van stroo herkent, zij dienen om het loskomen van de eerste "vustepan „

te vermijden, wat door de zwaarte van deze twee of drie steenen onmogelijk gemaakt wordt. (fig. 32)

Ten Westen, over Deinze naar Thielt, vooral in West-Vlaanderen, vinden wij ze zeer veel, ook hier en daar in de omgeving van Gent o. a. tusschen Mariakerke en Luchteren, te Astene, enz.

Zooals het blijkt vinden we steeds de altijd zeer praktische en logische beredeneering van den plattelander terug.

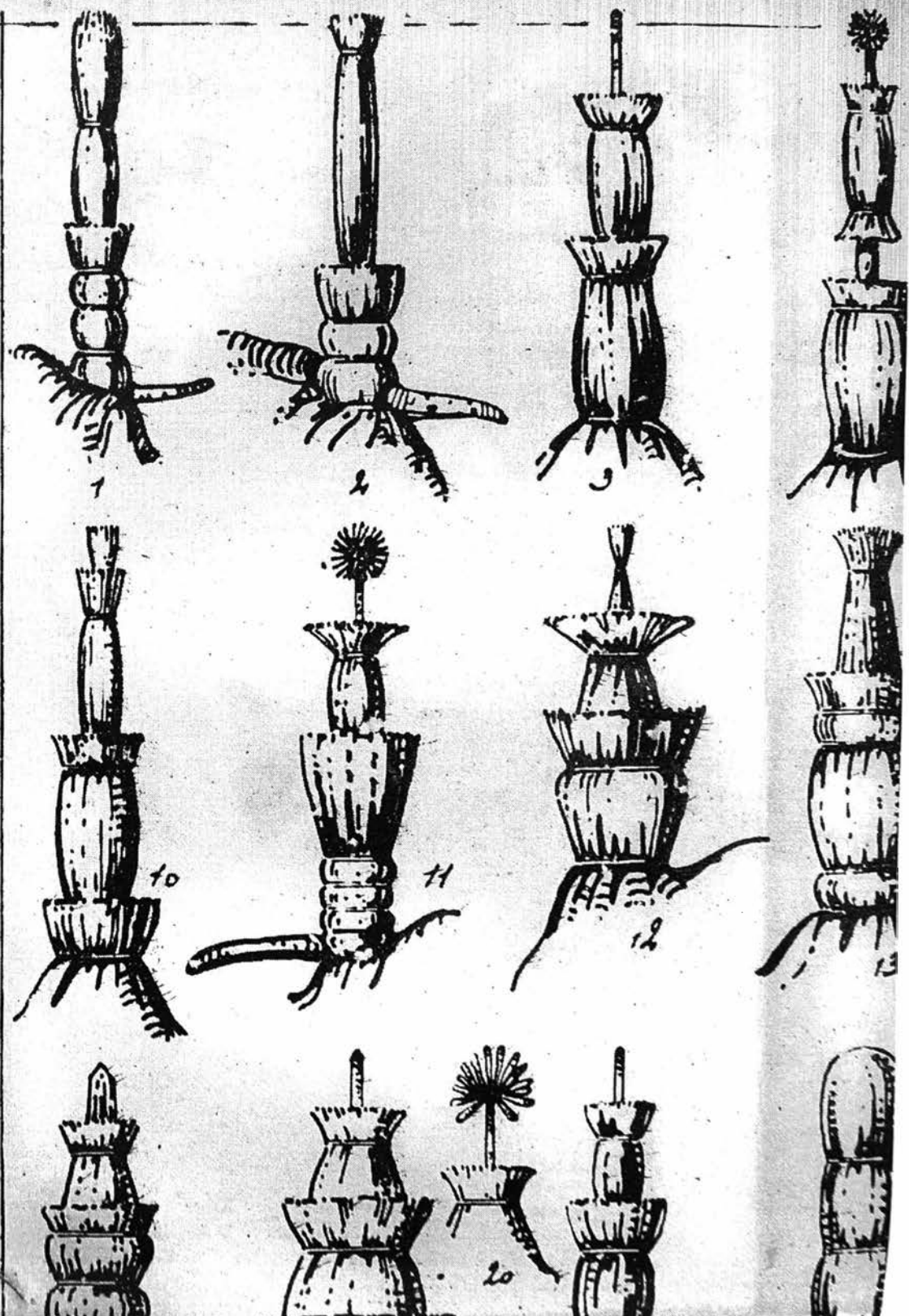
Ondanks het uiterst primitief of naef uitzicht dezer nokspil-tuiltjes, hoe hun vorm ook weze, verhoogen zij, evenals het vlechtwerk, in hooge mate het bekoorlijk uitzicht van de landelijke woning en moeten wij als folkloristen de stroodekkers dank weten, die hun oer-oud bedrijf (1) tot in onzen tijd in eere houden.

Gent.

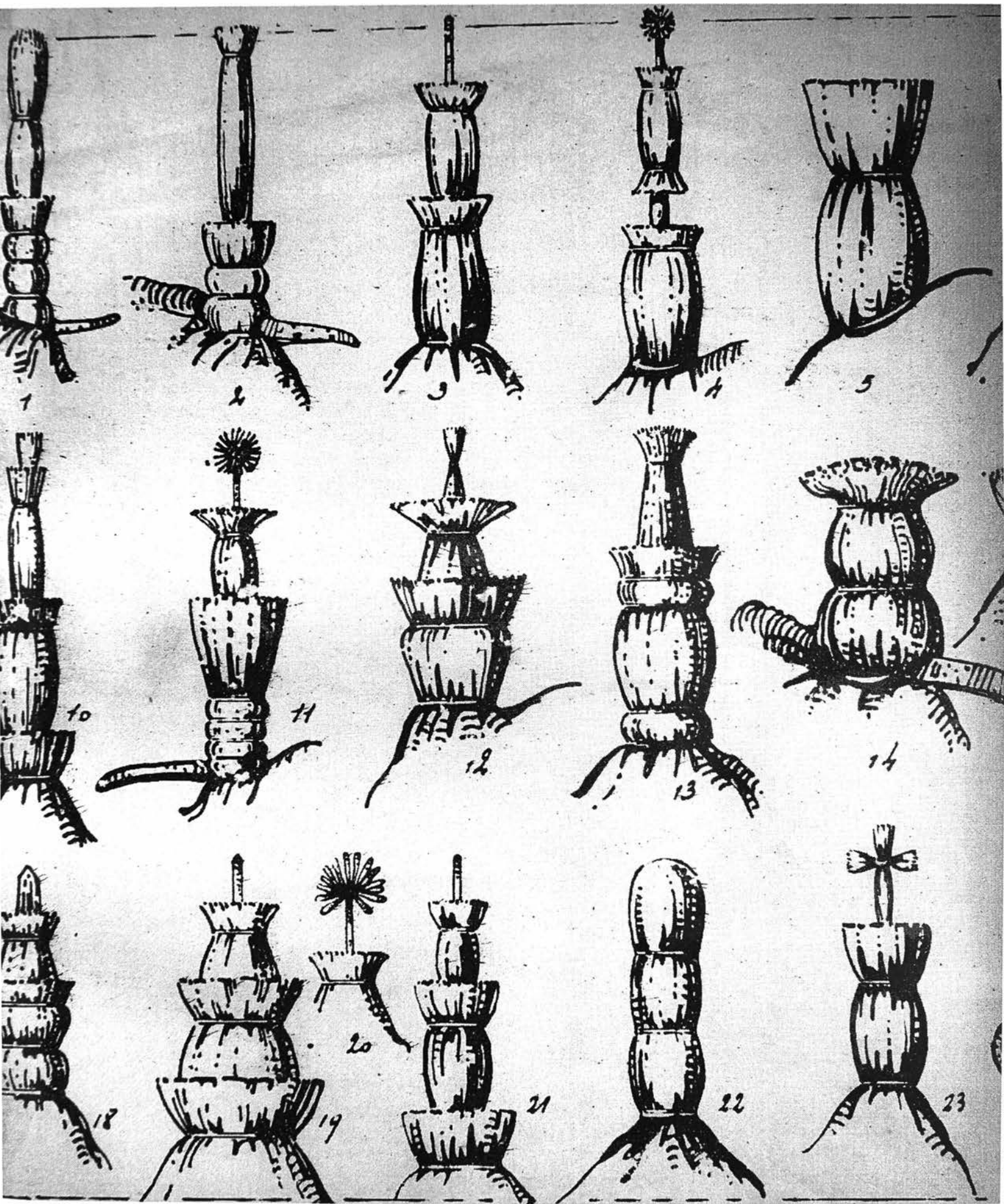
Clement Trefois.

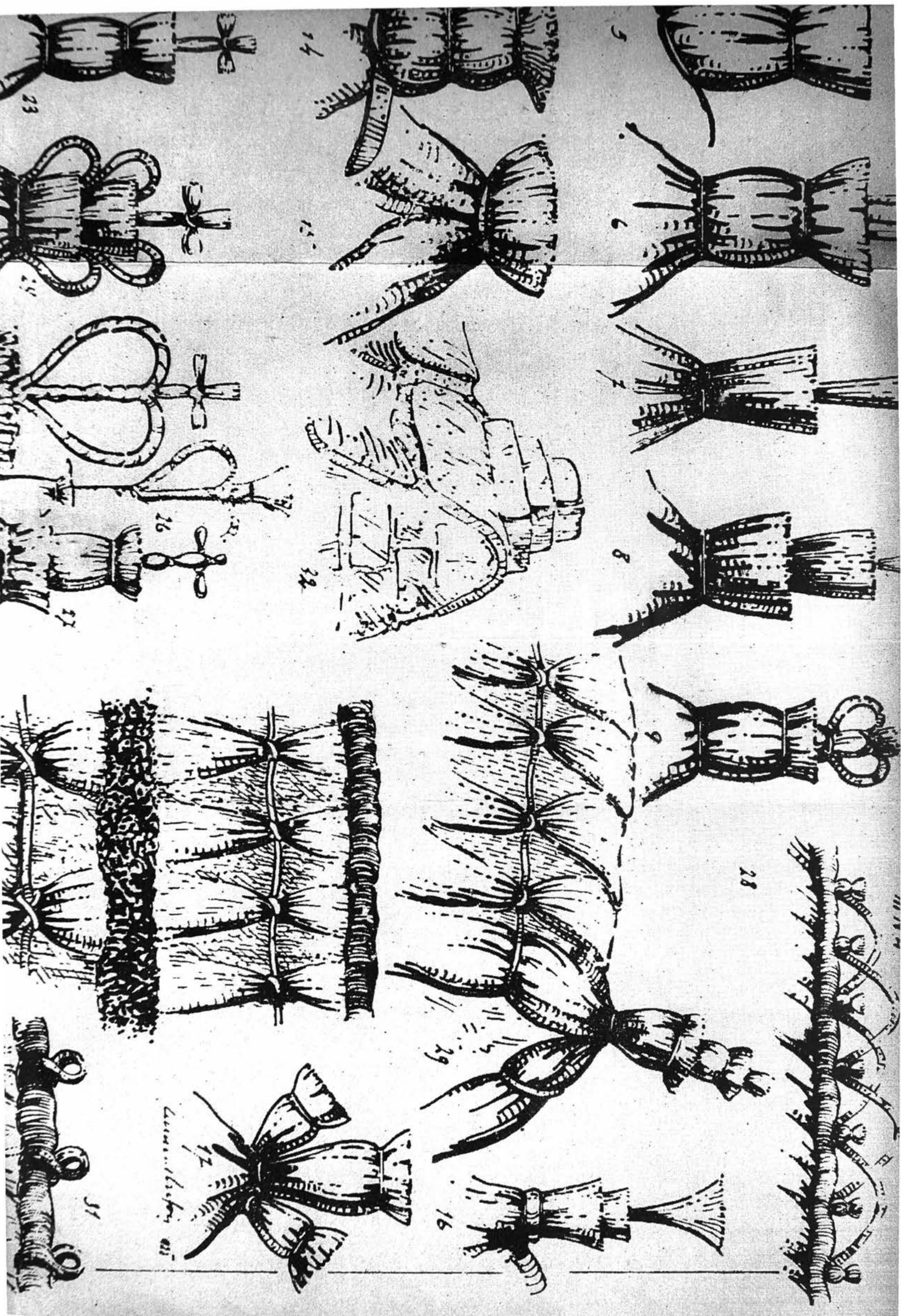
Lijst der gemeenten en gehuchten, waar de afgebeelde nokspillen aangetroffen werden.

1. Deftinge, Hemelveerdegem en omgeving.
2. Hemelveerdegem (Watermolenstraat) en omgeving.
3. Kaerne, Kalken, Erbuurt.
4. St. Maria-Oudenhove (1 exempl.)
5. Wetteren (Boschkant), Cherscamp, Lede.
6. Roosbeke, Mater, St. Denijs-Boekel (omgeving.)
7. Hoogstade, Cherscamp, Gyzenzele.
8. Oombergen, Bottelare (omgeving).
9. Zeveneeken (Schépken) (1 exempl.)
10. Bavegem.
11. Sint Gooriks-Oudenhove (1 exempl.)
12. Arisdonk (Kalcitje), Waarschoot-Sleidinge.
13. Landscouter.
14. Schelderode, Deftinge (omgeving).
15. (Stompvorm, is zoowat overal verspreid) Denderhautem, Aspelare, Sint Antelinx (Roon), Deftinge, Arisdonk, Sint Maria-Hoorebeke, Waarschoot-Sleidinge, Denderleeuw, enz.
16. Somergem, Landegem.

(1) Wilk... ..

23

24

25

26

27

28

29

30

31

28

29

30

31

Am...
17

17. Sleidinge (dorp) (1 ex.)
- 18-19. Heusden.
20. Heusden (spil voorzien van een soort van bolletje).
21. Overbeke.
22. Etichove, Haute (wijk), Schoorisse (omgeving) (Oude-naarde Z.-O.)
23. Land van Waas, Wetteren (Boschkant), Lede (omgeving).
24. Herdersem,
25. Oosterzele (Schuurhoek), Balegem, Munte (omgeving).
26. Balegem (dorp).
27. Oombergen-Eede (Wetteren) en omgeving, Kalken, Hoogstade, (omgev.)
28. Hemelveerdegem (1 exempl.)
29. Gontrode, Waarschoot (omgeving) Sleidinge-Evergem, (voorbeeld van vlechtwerk op de nok, zonder "gewrongen vaste „).
30. Sleidinge (Volpenswege-Zwaantje) voorbeeld van vlechtwerk op aangedikte bovenlaag (noklaag).
31. Voorbeeld van "gewrongen vaste met vogeltjes „.
32. "Nokpan „ waarop drie baksteen.

ZANTEN.

Gentsche Kinderrijmpjes en Volksliederen. (Vervolg) (1)

9. Het volgende lied wordt gezongen door eenige meisjes. Ze staan in twee groepen verdeeld, vier, vijf stappen van elkander verwijderd, en zien naar malkander.

De 1^e groep zingt A, C, E, G.

De 2^e groep zingt B, D, F, H.

De 1° groep treedt in drie stappen de tweede tegemoet en deinst terug in drie stappen. Dit gebeurt tweemaal onder het zingen van A. Dezelfde bewegingen worden herhaald door de tweede groep onder het zingen van B, en zoo voort, ieder om de beurt.

A. Mijn schoon kasteel
Van tierelíereliere.
Mijn schoon kasteel
Van tierelíerela ! Hoepsasa !

(1) Zie Oostvlaamsche Zanten, IIIe jg., nr 3, blz. 43.

- B. 't Mijne is schooner
Van tiereliereliere,
't Mijne is schooner
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- C. 'k Zal 't doen kuischen
Van tiereliereliere,
'k Zal 't doen kuischen
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- D. Wa(t) wilt g'er veure geven
Van tiereliereliere,
Wa(t) wilt g'er veure geven
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- E. Een kroone in den (h)emel
Van tiereliereliere,
Een kroone in den (h)emel
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- F. Dat is te weinig
Van tiereliereliere,
Dat is te weinig
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- G. 'k Zal u Mietje* geven (naam van een medespeelster)
Van tiereliereliere,
'k Zal u Mietje geven
Van tierelierela ! Hoepsasa !
- H. Neem ze maar mee
Van tiereliereliere,
Neem ze maar mee
Van tierelierela ! Hoepsasa !

Opmerking bij 9) Voor dit lied : *Mijn schoon Kasteel*, en nog een aantal dergelijke, zie *Pol Anri., Liedjes en Kinderspelen, Volkskunde*, I (1888), blz. 106 *Alf. De Cock en Is. Teirlinck* in hun standaardwerk *Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, IIe deel, blz. 342-360, geven er dertien Vlaamsche varianten van op, alsook een Fransche uit het Zwitsersche kanton Wallis, vallei van Bagnes. Zie ook *Is. Teirlinck, Zuid Oost-Vlaandersch Idioticon*, IIe deel, blz. 144. (Redaktie).

10. Met den wijsvinger van de rechterhand op het duimpje wijzend van 's kinds linkerhandje, zeggen :

“ Duimken gaat naar de markt,
naar het wijsvingertje wijzend: Hij koopt een beetje lever,
naar het middenvingertje: Hij koopt een beetje pense,
naar het ringvingertje: Voor de zieke mensche(n),
naar het pinkje: Hij koopt een koe en is zoo moe,
de palm van de hand kittelend: En krijgt een heel klein kriebelingske
(Vingerrijmpje) [toe ! ”

11. Sinterklaas kapoentje,
Steek wat in mijn schoentje,
Een appelke of citroentje,
Al wat er niet in en kan,
Leg het maar op zijde,
De meisjes zijn zoo blijde,
De jongens zijn zoo kwaad,
Geef ze maar nen schop,
En ze vliegen op de straat.
12. Sinte Niklaas, de heilige man,
Heeft zijne beste tabbaard aan.
Hij brengt de zoete kinders wat mee,
't Zijn appelkens van Condé-Condé ;
Laat de stoute maar loopen,
Al buiten de Brugsche poorte,
De poorte is te nauwe,
Kruipt maar door de schouwe,
De schouwe is te zwart,
Kruipt dan door het verkensgat.
't Verkensgat is toegeplakt
Met een beetje stijfselpap.
Och, heere, mijn bolle,
Een stuk van mijn fiole.
Een stuk van mijn konijn,
't Zal morgen Zondag zijn !
13. Kinderkens steekt uw korfje uit,
Sint Niklaas zal komen,
Lekkerkoek en massepein,
Zullen in uw korfje zijn.

(11, 12, 13: St.-Niklaasliedjes)

14. Het maantje, het maantje,
Heeft door de wolk gekeken
En zegt dat gij moet slapen gaan,
En steek(t) u onder 't deken,
Dodo, doderido en steek(t) u onder 't deken.
Slaap zachtjes, slaap zachtjes,
Uw moeder zal u waken,
Nu moet ge stille slape gaan,
En rusten onder 't deken,
Dodo, doderido, en rusten onder 't deken !

(Wiegeliéd)

15. Die wijven,
Die kijven,
En klagen van hunnen man, (bis)
Maar 'k en zoe, 'k en zoe, 'k en zoe, (bis)
'k En zoe nie geëre. (bis).

(Wordt voortgezet).

Em. Andelhof.

Volkshumor.

Lijst der reeds aangeteekende en verzamelde Bij- en Spotnamen
van Oostvlaamsche Gemeenten. (vervolg) (1)

100. OUDENHOVE (St GOORIKS) : " *Slechte Guriks* „ : De Raadt.
" *Sente Gooreks, krouinest*, (Kraainest) : Is. Teirlinck (Idioticon, III, 379).
101. OVERMEIRE : *De Overmeirsche smouters* (van *smouten* : goede sier maken) : De Raadt. Bij de Potter : *smuiters*, zoo genoemd in de XVIIIe eeuw te Dendermonde, te Gent, enz.
102. OVERSCHELDE : (linkeroever der Schelde, zie Asper) :
a) *Overscheldsche uitepatuit* (domkop) : Is. Teirlinck (Idioticon, III, 377.)
b) *Overscheldsche papeters* (vooral de menschen van Zingem, Heurne, Eine, Asper). Die van

(1) Zie Oostvl. Zanten, nr 1, II, blz. 9 ; nr 2, II, blz. 28 ; nr 3, II, blz. 43 ; nr 2, III, blz. 27 ; nr 3, III, blz. 46.

den rechteroever zijn daarentegen *soepeters* (zie Nederzwalms-Hermelgem) : Is. Teirlinck (Idioticon, III, 377 en 90).

c) *Overscheldsche brakken* (wilde jongens) : idem.

d) *Overscheldsche sliederieslij* : idem.

103. PETEGEM (Oudenaarde) : *Papboeren* : De Raadt.

104. POLDERS (Waasland) : a) *Polderklokken* : Verbraeken (Volkskunde).

b) *Polderhengsten* (die van Kalloo, Melsele, Zwijndrecht, Liefkenshoek - Het grootste gedeelte dezer streek behoort nu tot de provincie Antwerpen) : De Raadt.

105. POLLARE : a) *Troteters* : De Potter, De Raadt, ook Volkskunde (I, 92) (" *Pollare-trot* „ spotgezegde.)

b) *De boeren van Pollare* : De Raadt.

106. RESSEGEM : *Lompe Boeren* : Gittée (Volkskunde, V, blz. 133), De Raadt, De Potter.

107. RONSE : a) *De overmoedeghe van Ronse* : De Properheden (*Overmoedighe van Ronsse* bij De Dene).

b) *Zotten* (meest gebruikt) (De zinneloozen gaan er naar St. Hermeskerk ter bedevaart en hun naam wordt aldaar in een boek opgeschreven).

Een schilderij van P. Breugel (1557) : De Deken van Ronse, stelt zotten voor, die zich van den kei laten opereeren (Rijksmuseum te Amsterdam).

Bij Vondel (Warande der Dieren, CXV, fabel : De Haas en de Schildpad) :

“ Ick ben doch morghen vroegh te Ronssen voor de stadt,

Eer ghy ten eynde zyt het geldeloose padt „

zegt de haas, die hier als een gek wordt voorgesteld.

De Raadt, Is. Teirlinck (Idioticon, III, 378).

c) *Vliegenvangers* (luiaards) : De Raadt, Is. Teirlinck.

d) *Slekkentrekkers* (“ *De Ronseneers zijn aan 't slekkentrekken* „ zeggen de toeschouwers bij den tragen gang van de St. Hermesprocessie) De Raadt, Is. Teirlinck.

- e) *De fietels* (naar den fiertel - relikwiekast van St. Hermes - die jaarlijks in een bekenden ommeegang rondgedragen wordt) : De Raadt.
108. ROZENAKEN (Russeignies) : *Les innocins* (onnoozelaars) : De Raadt.
109. RUPELMONDE : a) *Toolneers van Repelmonde* : De Properheden (*Thoolenaers van Rupelmonde* bij De Dene).
- b) *Muggenblusschers* : De Raadt.
110. SCHELDEWINDEKE : *De platte beurzen* : De Raadt.
(Wordt voortgezet),

Het Hoekje van den Navorscher.

VRAAG n^r 9 : Wie weet iets meer over het lied, waarvan wij hier een brokstuk laten volgen en dat vóór vijftig jaar veel gezongen werd (o. a. te Hamme) ?

Kaatje wou gaan kolen stoven,

't Vet lag op den zolder.

Hoog is de zolder,

Laag is de vloer.

Schoon is de dochter,

Leelik is de moer.

't Is van Kaatjes koolen,

Kameraadjes,

't Is van Kaatjes Kool.

(P. V. d. B. Hamme)

Boekbesprekingen.

Kan. Amaat Joos - Raadsels van het Vlaamsche Volk. - Brussel. N. V. Standaard-Boekhandel. - 4 deelen in kl. 8° : I^e met 100 pag. en 401 raadsels ; IIe met 93 pag. en 350 raadsels ; IIIe met 92 pag. en 540 raadsels ; IVe ter perse ; 1928. Prijs 8 fr. per deel.

De eerste uitgave van dit werk verscheen in 1888 te Gent, bij Leliaert-Siffer, en is sedert lang uitverkocht. Zij bevatte eene schoone inleiding over de raadsels, 27 bladzijden lang, 515 raadsels zijn er in opgenomen. Korte taalkundige aanmerkingen sluiten het boek van 112 bladzijden.

Met deze tweede uitgave heeft de verzamelaar tot doel een dienst te bewijzen : 1^e aan de ouders, die met hun kinderen,

onder hun vrije uren, er een deftig en leerzaam verzet zullen in vinden ; 2^e aan de onderwijzers, die ze kunnen benuttigen in aanschouwingsoefeningen en dictees, of als middel om de vermoeide aandacht van hun leerlingen, groote raadselvrienden te verkwikken ; 3^e aan de folkloristen, die er dieper zullen door zien in den aard en de vermaken van ons volk ; 4^e ook aan de letterkundigen, die er door nader kennis zullen maken met de eigen manier van opmerken en schilderen van het Vlaamsche volk.

De raadsels zijn zeer oud en hebben dus een geschiedenis. Reeds ten tijde van Samson waren ze bekend. In enkele bladzijden wordt deze geschiedenis geschetst.

Ik moet ronduit bekennen dat het eene overrijke verzameling is, die heerlijk uitkomt boven *Das Deutsche Räthselbuch* van *Karl Simrock* en de *Devinettes* van *Eugène Rolland*.

Nochtans hadde ik de indeeling van het werk liever anders gezien. Namelijk in raadsels met betrekking tot : a) den mensch ; b) de dieren ; c) de planten ; d) de levenlooze wezens en e) allerlei zaken, die bij de vorige groepen niet passen.

Zulke indeeling gaf *H. Frischbier* voor zijne verzameling van Duitse raadsels, uitgegeven in 1878 en volgende jaren.

Overigens verdient het werk alle aanbeveling en het zal zeker vooral bij onze Vlaamsche folkloristen hoogst welkom zijn.

P. Van den Broeck.

Van Nuffel(P). - *De oudstbewaard gebleven Stadsrekening van Aalst, naar het veertiendeewsche Handschrift (1394-1395)*. Aalst. *Van den Broeck-Jacobs en Zoon*, 1928, 80 blz. (met toelichting en 3 bijlagen), prijs : 4 fr.

De bekende vorscher van het Aalstersche verleden, P. Van Nuffel, schenkt ons met de uitgave van deze oorkonde, bewaard in 't Rijksarchief te Brussel (Dokument n° 31412 van het Rekenhof) een belangrijke bijdrage niet alleenlijk tot de kennis van de geschiedenis van Aalst, maar ook tot de studie van het economisch leven in onze Vlaamsche gewesten op het einde van de veertiende eeuw. Deze oorkonde werpt immers een helder licht op den aard der inkomsten en uitgaven van een Vlaamsche stad in dien tijd.

Van Nuffel(P). - Onze eerste Teekenschool. - Aalst, Van den Broeck-Jacobs en Zoon, 1928, 15 blz., prijs 1,5 fr.

Een degelijke brochure over de eerste Aalstersche teekenschool, waarvan voor het eerst melding wordt gemaakt ten jare 1777 en die verviel met het aanbreken van de Fransche Omwenteling. Allerlei wetenswaardigheden over den stichter van deze instelling, J.-B. Gillis (Antwerpen 1751-Aalst 1807,) over dezès familie, alsook over eenige laureaten der teekenschool worden meegedeeld. Een lijst der afgestorven bestuurders en leeraars der huidige teekenschool (heringericht in 1805) sluit het werk.

F. V. E.

Personalia - Huldebetoon aan Prof. Dr J. Vercoullie.

Zondag 13er Mei, om 12 uur, had in de Aula van de Gentsche Universiteit het huldebetoon ter eere van Prof. Dr J. Vercoullie plaats, bij gelegenheid van zijn emeritaat.

De Bond heeft er aan gehouden deel te nemen aan die welverdiende hulde aan lid Prof. Vercoullie, den grootmeester van de Nederlandsche taalkunde en den verlichten bevorderaar van de folklore in Vlaanderen, en was officiëel vertegenwoordigd door den voorzitter, Prof. Dr P. De Keyser. Op het feestmaal, dat plaatsgreep in het Posthotel, deed onze voorzitter uitschijnen, wat de Vlaamsche folkloristen aan den gevierde te danken hebben, aan wien ook, namens den Bond, een diploma, prachtig geteekend door Cl. Trefois, aangeboden werd. Het diploma draagt volgend opschrift :

“ Prof. Dr Jozef Vercoullie, den taalgeleerde en folklorist, bij de viering van zijn zeventigsten verjaardag, heil en zegen toegewenscht door den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen.

Gent, den 13 Mei 1928. „

Moge Prof. J. Vercoullie nog lange jaren zijn onvermoeibare bedrijvigheid en zijn uitgebreide kundigheden ten dienste stellen van de Nederlandsche taal en volkskunde, tot groot heil van de Vlaamsche wetenschap en van ons volk !
